

THE PALIVERSE PROJECT

The Universe of Buddha's Wisdom

Subcommentaries (Tīkā)

The Canon of Discourses - Subcommentaries (Sutta
Piṭaka - Tīkā)

3. The Collection of the Connected Discourses -
Subcommentaries (3. Saṃyutta Nikāya - Tīkā)

1. Subcommentary on the Book with Verses
(1. Sagāthāvaggaṭīkā)

10. Connected Discourses with Demons (10. Yakkhasaṃyuttaṃ)

PaliVerse

3. The Collection of the Connected Discourses - Subcommentaries

1. Subcommentary on the Book with Verses

10. Yakkhasaṃyuttaṃ

1. Indakasuttavaṇṇanā

235. Attano pariṇāyakattena indo nāma mahesakkho, indoti samañña assāti katvā “indako”tipi vuccati, tassa indakassa. Indakūṭe pabbate nivasatīti indakūṭanivāsī, tassa indakūṭanivāsino. Balikammehi yajitabbato pūjitabbato yakkho, tassa yakkhassa. Indassa nivāsaṭṭhānabhūtaṃ kūṭaṃ indakūṭanti yakkhato kūṭena nāmaṃ laddhaṃ. Indakūṭo indo uttarapadalopena yathā “kelāsakūṭo kelāso”ti. Indo yakkhoti kūṭato yakkhena nāmaṃ laddhaṃ. Na cettha itarītanissayadoso aññaṃaññaṃūpalakkhaṇabhāvato yathā taṃ “kāyakammaṭṭhāna”nti. Rūpanti sakalaṃ rūpakkhandhamāha, na rūpāyatananti. Imaṃ sarīraṃ pecca ayaṃ kinti paṭilabhatīti codeti.

Kuto āgacchatīti parādhārarupe jīve attani mātukucchimokkante rūpassa sambhavoti kuto nāma ṭhānato āgacchati. Tenāha “imāni ca aṭṭhīni imā ca maṃsapesiyo”tiādi. Kathaṃ nvayanti ayaṃ kucchisaṅkhāte gabbhare kathaṃ sajjatīti pucchati. “Sīhānaṃva nadantānaṃ, dāṭṭhīnaṃ girigabbhare”tiādinā gabbharo ca kucchivācako āgato. Tenāha “gabbharasminti mātukucchismi”nti. Puggalavādīti attavādupādāno. Yathā hi macchamaṃsaṃ bhuttaṃ pheṇaṃ viya hutvā vilīyati, na ca paññāyati sattabhāvena appavattanato, evamevaṃ yadi mātukucchismiṃ gabbhabhāvena uppannaṃ rūpaṃ satto na bhavēyya no vaḍḍheyya, vilīyitvā gaccheyya, paññāyati ca taṃ rūpaṃ, tasmā jīvoti imāya laddhiyā. Evamāhāti “rūpaṃ...pe... gabbharasmi”nti evamavoca. Paṭhamanti etesaṃ pañcannaṃ paṭhamāṃ. Tenāha “paṭhamena paṭisandhivīññāṇena saddhi”nti. “Jātiuṇṇaṃsūhīti jātielakāya uṇṇaṃsūhī”ti vadanti. “Gabbhaṃ phāletvā gahitaṇṇā jātiuṇṇā. Tassā aṃsūhi tīhi katasuttage”ti saṃyuttabhāṇakānaṃ adhippāyo.

Anāviloti accho, suppasannoti attho. Evaṃvaṇṇappaṭibhāganti vuttappamāṇasaṅṭhānasamparicchinnāṃ. Kalalaṃ sampavuccatīti attabhāvo bhūtopādārūpasāṅkhāto santānavasena pavattamāno kalalaṃ nāmāti kathīyati.

Kalalāti yathāvuttakalalarūpahetu taṃ nissāya paccayaṃ katvā. Maṃsadhovanaudakavaṇṇanti vaṇṇato maṃsadhovanaudakavaṇṇaṃ, saṅṭhānato pana vilīnatipusadisāṃ.

Paripakkanti paripākakalalabhāvato paripākaṃ gataṃ superipākaṃ gataṃ. Samūhatanti samūhabhūtaṃ saṅgataṃ. Vivaṭṭamānanti pariṇamantaṃ. Tabbhāvanti karaṇe etaṃ upayogavacanaṃ, tabbhāvena pariṇamantanti attho. Nissakke vā upayogavacanaṃ, tabbhāvato kalalabhāvato kalalaṃ vipariṇamantaṃ. Abbudaṃ nāma jāyati, abbudaṃ nāma sampajjatīti attho.

Vilīnatipusadisā saṇṭhānavasena, vaṇṇavasena pana sitā arattāva hotīti vadanti. Maṇḍanti dārikānaṃ tathā pīlanato nibbattamaricapakkassa sārabhūtaṃ rasaṃ. Sabbabhāgehi muccatīti so maṇḍo kapāle alaggo hutvā tassa sabbabhāgehi mucchitvā piṇḍito hutvā tiṭṭhati. Evarūpā pesi hotīti sā pesi gabbhāsaya katthaci alaggā yathāvuttamaṇḍo viya piṇḍito hutvā tiṭṭhati. Tenāha “vilīnatipusadisā”ti.

Pesi nibbattatīti ettha pesīti nissakke paccattavacananti āha “tato pesito”ti.

Ghanassa saṇṭhānaṃ. Nibbattaṃ kammaṃpaccayāti taṃsaṇṭhānaṃ rūpadhammanibbattiyā jāyati. “Jarāmarāṇaṃ aniccaṃ saṅkhaṭaṃ paṭiccasamuppanna”nti hi vuttaṃ.

Pīlakāti pīlakaśadisā maṃsapiṇḍā jāyanti.

Sattamādīnīti ādi-saddena aṭṭhamasattāhato paṭṭhāya yāva ekacattālīsā catuttiṃsa sattāhāni saṅgaṇhāti. Pariṇatakālanti gabbhassa pariṇatakālaṃ. Navamāsato bahi paripakko nāma hoti kesalomādinibbattito. Tenāha “dvācattālīse sattāhe etāni jāyanti”ti.

Tassāti gabbhaseyyakasattassa. Mātuudarapaṭalena ekābaddho hoti yato mātārā paribhuttaāhāro āmāsaya patiṭṭhite gabbhassa nābhinaḷānusārena gabbhagatassa sarīraṃ sampatvā āhāraśiccaṃ karoti. Āhārasamuṭṭhānarūpaṃ samuṭṭhāpetīti gabbhagatassa kāye ojāya paccayo hoti. Sā ca taṃ paccayaṃ labhitvā ojaṭṭhamakaṃ rūpaṃ samuṭṭhāpeti. Evaṃ mātārā paribhuttaāhārapaccayena gabbhagato dasa māse yāpeti attano nābhinaḷānusāragateneva tena yāva āhārasamuṭṭhānasattāho, tato paṭṭhāya āharaṇato. Keci pana “mātārā paribhuttaāhāro bāhiravaggo viya tassa kāyaṃ abhisanneti parisanneti, tena so yāpeti”ti vadanti. Kucchigataṃ udarapaṭalena tirohitattā bahi ṭhitanti vattabbataṃ na arahatīti “kucchiyā abbhantaragato”ti āha. Mātukucchigato naroti mātu tirokucchigato. Evaṃ khoti iminā yathāvuttākārena ayaṃ satto...pe... nibbattati, tasmā rūpaṃ na jīvo. Na hi diṭṭhigatassa sattāhakkamena vuḍḍhippatto icchito aniccatāpattito.

Indakasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

2. Sakkanāmasuttavaṇṇanā

236. Sakkanāmakoti baliputto viya sakkassa vasena gahitanāmo. “Eso kirā”ti pāṭho. “Eko kirā”tipi likhanti. Mārassa pakkhe gato mārapakkhiko. Yadaññanti ettha yanti kiriyāparāmasanaṃ, tasmā yaṃ aññassa anusāsanaṃ, taṃ samaṇassa na sādhiṭi yojanā. Kāraṇenāti kāraṇamattena saṃvāso jāyati. Yena kenaci gahaṭṭhena vā pabbajitena vā. Taṃ kāraṇantaraṃ samāgataṃ purisaṃ sappañño sambuddho anukampituṃ nārahati visesādhigamābhāvā, sati pana tasmīṃ savisesaṃ pasādo hotīti. Manasā ce...pe... na tena hoti saṃyutto sinehavasena anukampā anuddayā tassā asaṃkiliṭṭhasabhāvattā.

Sakkanāmasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

3. Sūcilomasuttavaṇṇanā

237. Gayāya avidūre bhavo gāmo “gayā”ti vuttoti āha “gayāya”nti, tenāha “gayāya avidūre nivīṭṭhagāmaṃ upanisāyāti attho”ti. Gocaragāmanidassanaṃ hetamaṃ. Idamaṃ upari idamaṃ heṭṭhāti natthi uppaṭipāṭiyo mañcapādānaṃ dvīsu passesu dīghabhāvena. Balikammattāya kataṃ devatādhiṭṭhānanti adhippāyena devaṭṭhāne ṭhapenti.

Aṭṭhapādamañcasadisō kira so heṭṭhupariparivattetabbato. Kathinasibbanasūci kathinasūci. Apaccattharivāti kiñci saṅghikasenāsanassa upari paṭicchadanam apaccattharivā. Gavacchivijjhitaṃ viyāti tehi sūcilomehi gavacchijālaṃ viya gataṃ sabbaso samohataṃ.

Idhāpi “kharasarīro”ti vatvā kharasarīraṃ kathinasūcisadisatāya lomassāti tassa tathābhāvassa kāraṇaṃ dassento “so kirā”tiādimāha. Attano hatthehīti saṅghikatelasammakkhitehi attano sarīraṃ makkhesi. Itīti vuttākārena.

Samāgamaṭṭhānanti yakkhasannipātaṭṭhānaṃ. Soti sūcilomo yakkho. Manti ca tameva vadati.

Uṭṭhāpetvāti uddhaggā katvā. Apanāmesīti yathā so attano kāyaṃ upanetuṃ na sakkoti, tathā karonto thokaṃ apanāmesi. Amanaññoti pharusatikkhatāya na manañño. Cittaṃ vā te khipissāmīti mayhaṃ ānubhāvena tava cittavikkhepaṃ vā karissāmi. Yathā pana so cittavikkhepaṃ kareyya, taṃ dassetuṃ “yesañhī”tiādi vuttaṃ. Bheravaṃ vāti vuttākārena aññathā vā bhayānakaṃ dassanamatteneva sattānaṃ bhayaṃ chambhitattaṃ lomahaṃsaṃ uppādetuṃ samatthaṃ. “Kathentānaṃyevā”ti vā pāṭho. Taṃ dvīsu pādesu gahetvā pāraṃ gaṅgāya khipissāmīti yojanā.

Kutonidānāti kasmā kāraṇā? Aṭṭhakathāyaṃ pana samāsapadametaṃ, vibhattialopena niddesoti dassetuṃ “kiṃnidānā kiṃpaccayā”ti? Attho vutto. Cittaṃ ossajantīti kusalacittaṃ pavattituṃ appadānavasena purato khipanti. Kuto samuṭṭhāyāti micchāvitakkānaṃ samuṭṭhānaṃ pucchatī?

Kāmarāgādayo subhanimittādīsu ayonisomanasikārahetū. Kāmo pana ayonisomanasikāro ca niyakajjhatapariyāpannoti āha “ayaṃ attabhāvo nidānaṃ etesanti itonidānā”tiādi. Evamevāti aṭṭhakathāyaṃ kīlāpasutakumārakā viya micchāvitakkā daṭṭhabbā, tesam uppatitṭhānabhūto loko viya ayaṃ attabhāvaloko. Tehi ossajiyamānaṃ dhaṅkaṃ viya cittaṃ, tassa pāde baddhadīghasuttakaṃ viya taṃ dūrānubandhaṃ saṃyojananti evaṃ upamāya saṃsandanaṃ daṭṭhabbaṃ.

Pāpavitakkānaṃ taṃsampayuttakilesānañca taṇhā visesapaccayo tadabhāvena tesam abhāvatoti āha “taṇhāsinehato jātā”ti. Attabhāvapariyāpannattā “attani sambhūtā”ti vuttaṃ. Tena nesaṃ anaññahetukataṃ dasseti, nigrodhasseva khandhajātīti iminā pana puthubhāvañca, visattātiādinā dubbinissaṭṭaṇṇa. Vatthukāmesu rūpārammaṇādīsu puthūsu. Puthū kilesakāmā kāmarūpataṇhādayo. Tehi kilesakāmehi karaṇabhūtehi. Attabhāvaṃ khandhapañcakaṃ. Ye vipassanāya yutta payuttā yāthāvato jānanti.

Yatoti paccatte nissakkavacananti āha “yaṃ nidānamassā”ti. “Vinodentī”ti kattuniddesena yena na vinodenti, taṃ kāraṇaṃ bādhitamevāti āha “maggasaccena vinodentī”ti. Vinodanañcetta santānato nīharaṇaṃ bahikaraṇaṃ sabbaso pahānaṃ, pahāne ca tasmim kilese oghaṃ tarantīti dassento “duttara”ntiādimāha. Etasmim adhigate na puna bhavoti apunabbhavo, nibbānanti āha “apunabbhavaṣaṅkhātassā”tiādi. Yasmā ettha “ye naṃ pajānanti, yatonidāna”nti padadvayaena dukkhasamudayasaccāni, vinodanaggahaṇena maggasaccaṃ, apunabbhavaggahaṇena nirodhasaccaṃ pakāsitam, tasmā vuttaṃ “cattāri saccāni pakāsento”ti.

Tasmiṃyevāti yattha ʒhito “rāgo ca doso cā”tiādinā pañhaṃ pucchi, tasmiṃyeva padese ʒhito. Desanānusārenāti satthu sāmukkaṃsikadhammadeśanāya anussaraṇena. Nāṇaṃ pesetvāti vipassanāpaṭipāṭiyā nibbānaṃ paṭi anubodhaññaṃ pesetvā pavattetvā. Sotāpattiphale paṭiṭṭhitoti sahaṇṇanāyapaṭimaṇḍitassa paṭhamamaggassa adhigamena paṭhamaphale paṭiṭṭhito paṭilabhatīti yojanā. Na kiliṭṭhattabhāve tiṭṭhanti mahānubhāvattā ariyadhammassa. Setakaṇḍupīlakasūciyoti setabhāvaṃ patvā kaṇḍupīlakā lomasūciyo sabbā anavasesā patitā paribhaṭṭhā apagatā. Bhummadevatāparihāranti bhummadevattabhāvanti.

Sūcilomasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

4. Maṇibhaddasuttavaṇṇanā

238. Sukhaṃ paṭilabhatīti diṭṭhadhammikādibhedāṃ sukhaṃ adhigacchati. Niccomeva seyyo satimato āyatima hitacaraṇato. Maṇibhaddo “satimāpuggalo satokārī sampati veraṃ nappasavati”ti adhippāyena “verā ca parimuccatī”ti āha. Bhagavā pana satimantatāsiddhiyā veraparimuccanaṃ na accantikaṃ, nāpi ekantikaṃ paṭipakkhena parato ca appahīnattāti taṃ nisedhento “verā ca na parimuccatī”ti vatvā, yaṃ accantikaṃ ekantikaṇca parassa vasena veraparimuccanaṃ, taṃ dassento “yassā”ti gāthamāha. Karuṇāyāti appanāppattāya karuṇāya. Karuṇāpubbabhāgeti karuṇābhāvanāya vasena uppāditapaṭhamajjhānūpacāre. Soti karuṇābhāvanaṃ bhāvento puggalo. Mettaṃsoti mettacittaṃ aṃso eko kusalaakoṭṭhāso etassāti mettaṃso. Tassa kenacīti tassa arahato karuṇāya mettābhāvanāya ca sātisaṃyattā tadabhāvena kenaci puggalena saddhiṃ verappaṇaṃ nāma natthi. Iminā khīṇāsavēpi mettākaruṇābhāvanārahite koci attano cittadosena veraṃ kareyya, na pana tasmiṃ mettākaruṇācetovimuttisamannāgate koci veraṃ kareyya. Evaṃ mahiddhikā brahmavihārabhāvanāti dasseti.

Maṇibhaddasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

5. Sānusuttavaṇṇanā

239. Yakkhena gahito hotīti yakkhena anupaviṭṭho hoti. Tassa yakkhagahaṇassa kāraṇaṃ mūlato pabhūti vitthārato dassetuṃ “so”tiādimāha. Tassa antimabhavikattā ādito paṭṭhāya adhiśīlasikkhāya sakkaccaṃ pūraṇanti dasseti “so pabbajitakālato”tiādinā. Paccāhāraṇti paṭikkhepaṃ. Imasmiṃ sarabhaññeti imasmiṃ mama dhammabhaṇane. Pattinti pattidānaṃ. Piyā honti, tenāha bhagavā “ākaṇkheyya ce, bhikkhave, bhikkhu ‘sārahmacārīnaṃ piyo ca assaṃ manāpo ca garu ca bhāvanīyo cā’ti, sīlesvevassa paripūrakārī”ti. Tathā cāha “tasmiṃ sāmānere”tiādi.

Vuḍḍhimanvāyāti yobbanappattiyā aṅgapaccaṅgānaṃ parivuḍḍhimāgama. Kāmasambhogasamatthatāvasena paripakkindriyo. Anuyojetvāvāti vissajjetvāva, gihibhāve vā anuyojetvāva. “Pubbe tuyhaṃ putto sīlavā kalyāṇadhammo lajjī kukkucako sikkhākāmoti sambhāvito, idāni tato aññathā jāto”ti ghosānāvasena devatānaṃ antare māheva me lajjaṃ uppādeyya.

Pāṭihāriyapakkhañcāti cātuddasīpañcadasīaṭṭhamīnaṃ yathākkamaṃ ādito antato ādiantato ca pavesananikkhamanavasena uposathasīlassa paṭi paṭi abhimukhaṃ paccāvahitabbapakkaṇca. Terasiyāpīti paraṃ sattamīnavamīsūpīti attho.

Pavesabhūtañhi uposathasīlassa sattamīsu samādinnaṃ sīlaṃ paṭipadaṃ, navamīsu nikkhamabhūtanti ācariyā. Porāṇaṭṭhakathāyaṃ pana paccuggamanānugamanapariyāyena vuttanti āha “manussā”tiādi. Aḍḍhamāsanti sakalakālapakkhaṃ. Evañhi vassavāsassa anugamanaṃ gataṃ hoti. Suṭṭhu samāgatanti suparisuddhaṃ sampannaṃ katvā attano santānaṃ āgataṃ. Taṃ pana attano cittaṃ samaṃ pakārehi yuttaṃ hotīti āha “sampayutta”nti. Arahantānaṃ anukaraṇena seṭṭhacariyaṃ. “Na te hi yakkhā kīlanti”ti attano puttassa kāye adhimuccanaṃ attano kīlanaṃ viya hotīti katvā āha.

Upāsikā yathāvuttauposathasīlena sīlavatī, sāmaṇero pana attano sāmaṇerasīlena sīlavā. Uppatitvāti ākāse uppatitvā. Makkho natthi dukkhāvahassa kammaṃ katūpacitattā.

Duvidhepi kāmeti vatthukāmakilesakāme. Kilesakāmaṃ pariccajanto eva hi vatthukāme pariccajati nāma. Vibbhamanavasena āgacchati bhikkhāya āhiṇḍanādipabbajitakiccato. Uppabbajitvā vigatasīlassa jīvato ānāpānamattena jīvantopi so matakova. Vuttañhetuṃ “maraṇaṇhetuṃ, sunakkhatta, ariyassa vinaye, yo sikkhaṃ paccakkhāya hīnāyāvattatī”ti.

Uṇhaṭṭhenāti sapariḷāhaṭṭhena. Abhidhāvathāti abhidhāvatīti imasmiṃ abhidhāvanakicce bhaddaṃ te hotūti vatvā gihibhāvāya abhidhāvatha. Nīharitvāti nikkhāmetvā. Ekādasahi aggīhi ādittattā mahāḍāhasadise. Sallakkhetvāti gihibhāve ādīnavaṃ, pabbajjāya ānisaṃsaṅgaṃ sallakkhetvā. Hirottappaṃ paṭilābhivā “mama uppabbajitukāmataṃ sabrahmacāriṇo jānissanti”ti. Catunnaṃ parisānaṃ cittasaṅkhobhavasena sakalajambudīpaṃ khobhetvā.

Sānusuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

6. Piyaṅkarasuttavaṇṇanā

240. Paccanteti pariyaṇte. Pāṭiyekanti saṅgītikāle visuṃ. Yamakavaggādikā brāhmaṇavaggaṃ pariyaṇte chabbīsati vaggā etissāti chabbīsativaggā, tantīti pāḷi. Uccārapassāvādi evarūpaṃ dubbhojanaṃ, “asucijegucchabhāvena duṭṭhu bhojana”nti katvā, dubbhojanaggahaṇena vā vantaḡabbhamalādīni atidissati. Chaviādīni chetvāti chaviādīni ativijja ativiya pavisitvā. Atṭhimiṇjaṃ āhacca atṭhāsi pītisaṃmuṭṭhānauḷāroḷārupappavattiyā. Tenāha “hadayaṅgamanīyo hutvā”ti.

Dhammatāya samādiṇṇanti kassaci santike aggahetvā sayameva tasmiṃ khaṇe saṃyatā homāti yathāsaṃyatā. Tatiyapadenāti “sikkhema susīlya”nti iminā padena. Sesāti vuttāvasesā. Tisso adinnādānamicchācārasurāpānaviratiyo. Gahitā gobalībaddaṇāyena. Chātakaṃ dubbhikkhaṇaṃ etthāti chātakadubbhikkhā, jighacchādubbhikkhābahulāyāti attho. Pisācayakkhayoniyāti pettivisayasadisayakkhayoniyā api nāma mucceṃti yojanā.

Piyaṅkarasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

7. Punabbasusuttavaṇṇanā

241. Vasaṇaṭṭhānaggahaṇena rattiṭṭhānadvāṭṭhānādayo saṅgaṇhāti. Dvādasahatthamattameva gaṇhāti pakatisaṅgaraṇūpacāramattabyāpanato. Yathāparisanti parisānurūpaṃ, yattha yattha parisā tiṭṭhati, taṃ taṃ ṭhānaṃ gacchati parisapariyantikattā. Satthu mukhavikārābhāvato pavesānuññaṃ sallakkhenti “nūna

ayaṃ katādhikārā bhavissatī”ti anumānasiddhaṃ upanissayaṃ disvā.
Ekībhāvagamanenāti hatthapāsūpagamanena parisāya missībhāvappattiyā. Puttakāti
puttaputtiyo. Anukampāyañhi ka-saddo.

Nibbānārammaṇena ariyamaggena muñciyamānā ganthā “nibbānaṃ āgama
pamuccantī”ti vuttā. Velātikkantāti pamāṇato paricchindituṃ na sakkāti āha
“pamāṇātikkantā”ti. Piyāyanāti āsīsanā. Āsīsaṃ pemavasena pemavatthuno esanā
patthanāva hotīti āha “magganā patthanā”ti. Tatoti piyaputtādito. Pāṇinanti
sāmiatthe puthuvacanaṃ dukkhasaddāpekkhaṃ. Ke mocetīti mocanakiriyāya
kammaṃ pucchati? Ibharo pana atthavasena vibhattivipariṇāmoti “pāṇineti āharitvā
vattabba”nti āha. Abhisambudhanti abhisambudhanto. Tenāha “abhisambuddho”ti.
Saddhammassāti upayogatthe sāmivacananti āha “saddhammameva ajānitvā”ti.

Puttassa anumodanaṃ karontīti puttassa paṭipattianumodanaṃ karontī. Uggatāti
ettha kalale vaṭṭadukkhe nimujjamānā tato sīsaṃ ukkhipituṃ asakkonti ajja
buddhānubhāvena paññāsīsaṃ ukkhipitā uggatā. Puna vinipātābhāvato sammadeva
uggatattā samuggatā. Tathābhūtā sāsanepi uggatā samuggatā jātā.
Catusaccapaṭivedhabhāvanti catusaccapaṭivedhassa atthibhāvaṃ. Kaṇḍukacchuādīti
ādi-saddena jegucchaasātādiṃ saṅgaṇhāti. Dibbasampattiṃ paṭilabhati pavattiyāṃ
sampattidāyino kammaṃ katokāsattā. Tuṇhī uttarike hohīti mātu-vacanaṃ
sampaṭicchitvā tassa visesādhigamassa avibandhakaraṇasammāpayogena
yathāladdhavisesāya mātuyā vasena yasmā dhītā diṭṭhadhammikasampattilābhī,
tasmā vuttaṃ “mātu ānubhāvenevā”ti.

Punabbasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

8. Sudattasuttavaṇṇanā

242. Karaṇīyenāti ettha karaṇīyanti vāṇijjakammaṃ adhippetanti taṃ vivaranto
“anāthapiṇḍiko cā”tiādimāha. Vikkiyatīti vikkayaṃ gacchati. Tatheva karotīti yathā
rājagahasetṭhinā sāvatthiṃ gantvā kataṃ, tatheva rājagahaṃ gantvā karoti. Svāyanti
anāthapiṇḍiko.

Taṃ divasanti yaṃ divasaṃ anāthapiṇḍiko, gahapati, rājagahasamīpaṃ upagato, taṃ
divasaṃ. Paṇṇanti sāsaṇaṃ. Na suṇīti asuṇanto “paṇṇaṃ na suṇī”ti vutto.
Dhammagāravena hi so seṭṭhi aññaṃ kiccaṃ tiṇāyapi na maññi. Tenāha
“dhammassavanatthāyā”tiādi. Dārakarūpānanti dārakānaṃ. Anattantarakaro hi
rūpa-saddo yathā “gorūpāna”nti. Pañcavaṇṇanti khuddikādibhedāṃ pañcappakāraṃ
pītiṃ paṭilabhi. Anukkamena hi tā etassa sambhavanti. “Sīsena utṭhāya...pe...
gacchati”ti padaṃ pītisamuṭṭhānarūpavasena lakkhetvā vuttaṃ.

Sivathikāya vasatīti sivathikāya samīpe vasati. Susānassāsannaṭṭhāne hi so vihāro.
Athassāti athassa anāthapiṇḍikassa “akālo...pe... upasaṅkamissāmī”ti etaṃ ahosi.
Buddhagatāya satiyāti aññaṃ kiñci acintetvā buddhagatāya eva satiyā
sayanavaragato nipajji. Tena vuttaṃ “taṃ divasa”ntiādi.

Balavappasādoti buddhārammaṇā balavatī saddhā. Pītiālokoti purimabuddhesu
cirakālaṃ paricayaṃ gatassa balavato pasādassa vasena “buddho”ti nāmaṃ
savanamattena uppannāya ulārāya pītiyā samuṭṭhāpito vipassanobhāsasadisō
sātisayo āloko hoti cittapaccaya utusamuṭṭhāno. Tenāha “sabbatamaṃ vigacchī”tiādi.
“Devatā hi katā”tipi vadanti, purimo evettha yutto.

Amanussāti adhigatavisesā devatā. Tā hi seṭṭhissa sampattiṃ paccakkhato passimṣu. Tenāha “ayaṃ mahāseṭṭhī”tiādi. Allasārīranti tāvadeva chaḍḍitaṃ acchinnaṃ vā kaḷevaraṃ. Aparampīti mataṃ kuthitakuṇapaṃ. Parikirimṣūti samantato osaritā ahesuṃ. Āloko antaradhāyipītivegassa mandabhāvena taṃsamutṭhānarūpānaṃ dubbalabhāvato.

Imināvāti adhikārena saḥassapadena eva sambandhitabbāni. Padaṃ vītiharati etthāti padavītihāro, padavītihāraṭṭhānaṃ. Samagamaneti dutavilambitaṃ akatvā samagamane. Tatoti tesu soḷasabhāgesu. Eko koṭṭhāsoti yathāvuttaṃ padavītihārapadesaṃ soḷasadhā bhinnassa eko bhāgo. Pavattacetanāti yathāvuttakalāsaṅkhātassa padesassa laṅghanadhāvanapavattacetanā. Padaṃ vā vītiharati etenāti padavītihāro, tathāpavattā kusalacetanā. “Tassā phalaṃ soḷasadhā katvā”ti vadanti. Patiṭṭhahantassa vasena gahitanti yojanā. Vivaṭṭanissitāya eva ratanattayapūjāya dhammassavanassa sikkhāpadasamādānassa saraṇagamanassa ca atthāya gacchatopi vasena vaṭṭati. Paṭhamaṃ vuttaḡamanāṃ lokuttaravisesādhigamassa ekantiḡaṃ, dutiyaṃ anekantikanti “vaṭṭatiyevā”ti sāsāṅkavacanaṃ.

Soti anāthapiṇḍiko seṭṭhi. Anuyuttāti anugāmino sahāyā. Teva sandhāya vadati. “Sivako amanusso”ti apare. Na kevalaṃ “anuyuttāpi me atthi, kasmā bhāyāmī”ti evaṃ sūro ahosi? Atha kho buddhagatāya tikkhavisadasabhāvena sabbaṃ parissayaṃ madditvāpi agamāsīti dassetuṃ “apicā”tiādi vuttaṃ. Pakkhandanalakkhaṇā hi saddhā, tāya yuttako sappurisopi saddhammaguṇavasena sabbaṃ parissayaṃ madditvā pakkhandatīti daṭṭhabbaṃ.

Sabbakāmasamiddhatā pariccāgasīlatā ulārajjhāsayatā paradukkhāpanayakāmatā paresaṃ hitesitā parasampattipamodanāti evamādīnaṃ mahāguṇānaṃ vasena niccakālaṃ anāthānaṃ piṇḍadāyakattā “anāthapiṇḍiko”ti evaṃ uppannaṃ nāmaṃ. Evamāhāti “ehi sudattā”ti evaṃ āha.

Kilesapariniḡbānenāti sabbaso rāḡādikilesavūpasamena. Kilesavūpasamanti sabbaso sabbesaṃ kilesānaṃ vūpasamaṃ aggamaggena patvā. Anupubbikathanti dānādikathaṃ. Sā hi anupubbena kathetabbattā “anupubbikathā”ti vuccati. Taṃ sandhāya vuttaṃ - “atha kho bhagavā anupubbimṃ kathaṃ kathesi. Seyyathidaṃ - dānakathaṃ sīlakathaṃ saggakathaṃ kāmānaṃ ādīnavaṃ okāraṃ saṃkilesaṃ nekkhamme ānisaṃsaṃ pakāsesī”ti. Matthaketi anupubbikathāya upari parato. Cattāri saccāni pakāsesīti yathā mahāseṭṭhi saḥassanayapaṭimaṇḍite sotāpattiḡphale patiṭṭhāti, evaṃ pavattinivattiyo saha hetunā vibhajanto cattāri ariyasaccāni pakāsesīti.

Sudattasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

9. Paṭhamasukkāsutavaṇṇanā

243. Rathikanti racchaṃ. Gahetvāti gantvā. Siṅghāṭakanti aññattha tikoṇā racchā vuccati. Idha pana “catukka”nti vuttaṃ. “Madhupīkā”ti ettha madhu-saddena madhuviseso vuccatīti āha “gandhamadhupānaṃ pītā viyā”ti. Sāmaññajotanaṃ hi visese tiṭṭhatīti gandhamadhūti ca ativiya madhuro madaniyo eko madhuviseso. Tenāha “asaññī hutvā sayatevā”ti.

Na paṭivānīyaṃ na apanetabbanti appaṭivānīyaṃ. Tenāha “bāhirakañhī”tiādi. Yaṃ kiñci santapaṇītabhāvāvahaṃ na secananti asecanakaṃ. Tato eva anāsittakaṃ. Ojavantanti bahusammataojavantasadisatāya ojavantaṃ. Tenāha “yathā hī”tiādi. Dhammatāyāti attano sabhāveneva. Madhuro iṭṭho. Pivanti viyāti sukkāya bhikkhuniyā upanīyamānaṃ saddhammāmatarasaṃ attano sotañjaliṃ pūretvā odahantīva. Valāhakato āgataṃ valāhakaṃ.

Paṭhamasukkāsuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

10. Dutiyasukkāsuttavaṇṇanā

244. Bahuṃ vata puññaṃ pasavati sabbaganthavimuttiyā silasamannāgatena aggadakkhiṇeyyāya sukkāya theriyā bhojanassa dinnattā.

Dutiyasukkāsuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

11. Cīrāsuttavaṇṇanā

245. Ekādasamaṃ uttānameva dasamena sadisattā. Tattha hi bhojanaṃ upāsakassa ābhataṃ, idha cīvaradānanti ayameva vireso.

Cīrāsuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

12. Āḷavakasuttavaṇṇanā

246. Āḷaviyanti itthiliṅgavasena taṃ raṭṭhampi nagarampi vuccati. Raṭṭhe adhippetepi na ettha bahuvacanaṃ tathāruḷhiyā abhāvato. Tañca bhavananti tañca āḷavakassa yakkhassa bhavanaṃ. Tatthāti āḷavakassa bhavane. “Atha kho āḷavako yakkho yena bhagavā tenupasaṅkamī”ti ettha tasmīṃ pāṭhapadeso. Ayamanupubbikathāti ayaṃ idāni vuccamānā anupubbato āgatā kathā. Āḷaviyā issaroti āḷavo, āḷavakoti ca rājā vutto. Kadāci corapaṭibāhanatthaṃ, kadāci ussāhasattivibhāvanavasena paṭirājanisedhanatthaṃ, kadāci lakkhayogyaviniyogavasena byāyāmakaraṇatthañca. Migānaṃ vananato vasanato vānato vā “migavā”ti laddhasamaññaṃ migavaṃ. Tassevāti rañño eva. Migoti eko eṇimigo. Tiyojananti accantasamyoge upayogavacanaṃ. Udaṃ viya pavisitvā ṭhitanti yathā parissamappatto udaṃ pavisitvā ṭhito nirassāso hoti, evaṃ viya ṭhitaṃ. Mūlanti samīpaṃ. Yakkhaṃ disvāva rañño bhayaṃ chambhitattaṃ ūrutthambhaṃ ahosi, tasmā rājā palāyituṃ nāsakkhi. Tena vuttaṃ “khādituṃ upagato”ti. Atha rājā dvidhā chinnaṃ migavaṃ datvā attānaṃ mocetukāmo ahosi. Yakkho “nanu mama hatthagatakālato paṭṭhāya migopi mama santako, tattha kinnāma te kerāṭiyamidaṃ datvā attano mocana”nti rājānaṃ na muñci. Atha rājā tassa tādisaṃ paṭiññātaṃ akāsi. Tena vuttaṃ “rājā tena saddhi”ntiādi. Bhavanaṃ anupagatanti idaṃ mama bhavanaṃ anupagataṃ. Ananuññātanti upagatena sāmibhūtena ananuññātāñca. Etena upagataṃ taṃ, idāni tādisena anuññātāñca khādituṃ labhāmīti dasseti.

Maccupatheti maccugocare. Āsannamaraṇatāya evamāhaṃsu.

Taṃ āḷavakakumāraṃ ādāya pakkamiṃsūti yojanā. Tassa rañño mahesī āḷavakakumārassa mātāti vuttā. Devisahassānaṃ vipalapanāntanti vacanaṃ pariṇāmetabbaṃ.

Desanāpariyosāneti yakkhaṃ dametvā paccāgantvā nagaradvārasamīpe rukkhamūle nisinnena bhagavatā sarājikāya mahatīyā parisāya desitadesanāya pariyosāne. Soti bhagavā. Bhavane evāti vimāne eva. Bhagavāpi passati pakaticakkhunāva nigrodhassa upari nibbattattā.

Tatrāti tasmiṃ “rosetukāmatāyā”ti vacane. Tesanti sātāgiri hemavatānaṃ. Kāladīpadesakulajanettiāyuppaṃ māṇavisayaṃ pañcamahāvīlokiṃ. “Sītaṃ byapagataṃ hoti, uṇhañca upasammatī”ti ādinā āgatāni dvattiṃsa pubbanimittāni. Kaṭṭhadesavattikosa kaṇṇato tiddhā. Saddoti ālavakassa ugghositasaddo.

Iminā pasaṅgena sakalajambudīpaṃ byāpetvā pavatte aparepi tayo sadde yathā ete, evaṃ ālavakassa ugghositasaddopīti dassetuṃ “cattāro”ti ādi vuttaṃ. Osakkanteti parihāyamāne.

Cuṇṇentāti cuṇṇetuṃ samatthataṃ sandhāya vuttaṃ, na pana cuṇṇanavasena vuttaṃ. Tenāha “mā kassacī”ti ādi. Ussāvabindumattampīti ussāvapatanamattampi. Khurappaṃ sallāṃ.

Seṭṭhānīti ajeyyena appaṭihatabhāvena uttamāni. Dussāvudhanti āvudhakiccakaraṃ uttariyaṃ dussaṃ. Imāni kira sakkādināṃ puññānubhāvena nibbattāni appaṭihatappabhāvēni paṭipakkhavidhamanayuttāni avajjhāni āvudhāni. Tenāha “yadi hī”ti ādi.

Asanivikkhaṃ viyāti asanimaṇḍalaṃ viya.

Pittanti alagaddapittaṃ. Bhideyyāti āsiñceyya. Sukhanti sukaraṃ. Mudubhūtacittavavattānakaraṇatthanti mudubhūtaṃ attano citte vavattānassa karaṇatthaṃ.

Evaṃ vutteti “na khvāha”nti evaṃ vutte. Bhagavato sāsane tṭhite payirupāsivā uggahitaṃ bhagavantaṃ payirupāsivā uggahitameva nāmāti āha “kassapaṃ...pe... uggahesu”nti. Puṭṭhapañhāti sammāsambuddhena puṭṭhapañhā. Yasmā buddhavisaye puṭṭhapañhā, tasmā buddhavisayāva honti.

Paṭisedhetvāti vācāya asakkuṇeyyabhāveneva paṭisedhetvā. “Yadākaṅkhasī”ti padasandhivasena niddesoti āha “yadi ākaṅkhasī”ti. Tena tuyhaṃ pucchāṃ tāva sutvā vissajjessanti dasseti. Tenāha “na me”ti ādi. Dutiyavikappe da-kāro padasandhikaroti āha “yaṃ ākaṅkhasī”ti. “Puccha, āvuso, sutvā jānissāmī”ti avatvā sabbaññubuddhassa aniyametvā vacanaṃ sabbavisayaṃ hotīti āha “sabbāṃ te”ti ādi.

Kiṃ sūti ettha kinti pucchāyaṃ, sūti saṃsaye, kiṃ nūti attho? Idhāti imasmiṃ loke. Tasmā vittanti yasmā vittikaraṇato vittaṃ. Sukatanti suṭṭhu sakkaccaṃ kataṃ. Sukhanti iṭṭhaphalaṃ. Tattha yaṃ padhānaṃ, taṃ dassetuṃ “kāyikacetasiṃ sātā”nti ādi vuttaṃ. Nissandaphalañhi taggahaṇena gahitameva hoti. Appetīti pāpeti. Atisayatthajotano tara-saddoti āha “atisayena sādū”ti. Rasasaññitāya iṭṭhānaṃ rāgādidhammānaṃ. Kena pakārenāti kathaṃ-saddassa atthamāha. Kathaṃjīvinti yadi samāsapadametaṃ, “katha”nti sānunāsikā katāti āha “gāthābandhasukhattha”nti ādi.

Saddhīdha vittanti ekadesena samudāyadassanaṃ samuddapabbatanidassanaṃ viya. Iti-saddo ādiattho daṭṭhabbo. “Vittikaraṇato vitta”nti vuttamatthaṃ sandhāya hetūpamāhi yojetvā dassetuṃ “yathā hī”tiādi vuttaṃ. Tena sukhāvahanato, dukkhapaṭibāhanato, dāliddiyūpasamanato, ratanapaṭilābhahetuto, lokasantatiāvahanato ca saddhā vittaṃ yathā taṃ hiraññasuvaṇṇādīni. Tenāha “eva”ntiādi. Nanu cetanā sammādiṭṭhiādayo ca sātisayaṃ vipākasukhaṃ āvahanti, taṃ kathaṃ saddhā āvahatīti? Saddhādhurabhāvasabhāvato. Tenāha “saddhādhurena paṭipannāna”nti. Tassa ca sesapadesupi yojetabbaṃ.

Idāni yaṃ hiraññasuvaṇṇādi saddhāvittassa opammaṃ, taṃ hīnaṃ, saddhāvittameva uttamanti pāliyaṃ seṭṭhaggahaṇaṃ katanti dassetuṃ “yasmā panā”tiādi vuttaṃ. Paralokaṃ gataṃ anugacchatīti anugāmikaṃ. Aññehi na sādharmaṇanti anaññasādharaṇaṃ. Sabbasampattihetūti sabbāsaṃ sīlasampadādīnaṃ lokiyalokuttarānaṃ sampattīnaṃ hetu. Anatthāya hoti anupāyapaṭipattito. Tasmā anugāmikattā. Anaññasādharaṇattā sabbasampattihetubhāvato hiraññādivittanidānattā ca saddhāvittameva seṭṭhaṃ. Ukkatṭhaparicchedadesanā yathā “satthā devamanussāna”nti.

“Dasakusaladhammo”ti iminā ekaccānaṃyeva dānādidhammānaṃ saṅgaho, na sabbesanti asaṅgahitasāṅgaṇhanatthaṃ “dānasīlabhāvanādhhammo vā”ti vuttaṃ. “Sukha”nti tividhassapi sukhassa sādharmaṇaggahaṇametanti taṃ savisesaladdhaṃ puggalavasena dassento “soṇaseṭṭhi...pe... āvahatī”ti āha. Yo so padumavatiyā deviyā putto mahāpadumo nāma rājā dibbasukhasadisāṃ rajjasukhamanubhavitvā pacchā paccekabuddho hutvā nibbānasukhamanubhavi, taṃ nidassanabhāvena gahetvā āha “mahāpadumādīnaṃ viya nibbānasukhañca āvahatī”ti.

Atthuddhāranayena saccasaddaṃ saṃvaṇṇento “anekesu atthesu dissatī”ti āha. Vācāsacce dissati saccasaddo “bhaṇe”ti vuttattāti adhippāyo. Viratisacce dissati. Veramaṇīsu hi patiṭṭhitā samaṇabrāhmaṇā “sacce ṭhitā”ti vuccanti. Attākāraṃpi vatthuṃ idameva saccaṃ moghamaññanti pavattiyākāraṃ upādāya diṭṭhi eva saccanti diṭṭhisaccaṃ, tasmīṃ diṭṭhisacce dissatīti yojanā. Brāhmaṇasaccānīti paramatthabrahmānaṃ saccāni, yāni “sabbe pāṇā avajjhā, sabbe kāmā aniccā, sabbe bhavā aniccā, nāhaṃ kvacani kassaci kiñcanatasmi”ntiādinā catukkanipāte āgatāni. Paramatthabhūtaṃ saccaṃ nibbānaṃ. Abbhantaraṃ katvāti antogadhomeva katvā, tehi saddhinti attho paramatthasaccānaṃpi sādutarattā. Yassānubhāvenāti yassa vācāsaccassa ānubhāvena.

Udakamhi dhāvati udakapiṭṭhiyaṃ abhijjamānāyaṃ pathaviyā viya dhāvati gacchati mahākappinarājā viya. Visampi saccena hananti paṇḍitāti kaṇhadīpāyanādayo viya. Saccenāti macchajātake bodhisattassa viya saccena devo thanayaṃ pavassati. Sacce ṭhitāti viratisacce vācāsacce ca ṭhitā tayopi bodhisattā. Nibbutinti nibbānaṃ patthayanti. Sādutaranti sātataṃ iṭṭhataravipākadānato.

Rasānanti niddhāraṇatthe sāmivacanaṃ. Niddhāraṇaṇca koci kutoci kenaci imanti kassaci vacanaṃ na sādhetīti dassento “ye ime”tiādimāha. Tena hi nibbānaṃ rasasamudāyato sādutaratāvisesena niddhāriyati. Tattha ye ime vuccantīti yojanā. Sāyaṇiyadhammāti jivhāya sāyitabbā dhammā. Rasāyatanaṃ rasoti āha “mūlaraso khandharaso”tiādi. Phalarasanti phalassa rasaṃ, phalaṃ piṭetvā tāpetvā gahetabbarasanti attho. Arasarūpoti ācārarahitasabhāvo. Rūpassa assādanavasena uppajjanakasukhadhammā rūparasā. Esa nayo saddarasādīsu. Saddarasoti

byañjanasambhūto raso. Vimuttirasoti vimuttisampattiko raso. Attharasoti atthassa paṭivijjhanavasena uppajjanakasukhaṃ attharaso, tathā dhammaraso veditabbo. Rūpācārātiādīsu rasaggahaṇena phalarasaṃ vadati. So hi phalassa rūpo ca, rasiṭabbato āsādetabbato raso cāti “rūparaso”ti vuccati. Ācāro pana sāmaggīrasahetutāya “raso”ti vutto. Saccaṃ haveti ettha haveti ekaṃsatthe nipāto, ekaṃsattho ca avadhāraṇamevāti āha “saccameva sādutara”ntiādi. Sarīramupabrūhenti, na cittaṃ. Nanu ca sukhupattipayojanattā cittampi upabrūhenti? Na, sukhaṃ sarīrabrūhanaṃ paṭicca uppannattā. Viratisaccavācāti saccavisesena sampajjanaṃ vadati. Cittamupabrūhenti padālikāya virativācāya saccarase sati samathavipassanādihi cittaparibrūhanassa sambhavato maggaphalānisamsaṃ gaṇhāti. Asaṃkilesikañca sukhamāvahati vivaṭṭasannissitattā. Vimuttirasoti phalasukhaṃ vadati nibbānasukhampi vā. Paramatthasaccaraso nāma nibbānaraso. Tathā hi taṃ “accutirasam assāsakaraṇarasa”ntipi vuccati. Tena paribhāvitattāti vimuttirasassa sādutarabhāvadassanattaṃ. Evaṃ santepi “vimuttirasaparibhāvitattā”ti etena kāmam vimuttiraso vā paramatthasaccaraso vā sādutararasāti dasseti. Tadadhigamūpāyabhūtanti tassa paramatthasaccassa adhigamūpāyabhūtaṃ. Atthañca dhammañcāti phalañca kāraṇaṃ nissāya pavattito attharasā dhammarasā ca sādū, tatopi paramatthasaccameva sādurasanti adhippāyo.

Lokuttaram lokiyañca attham ajānanto andho, lokiyatthameva jānanto ekacakkhu, ubhayam jānanto dvicakkhu. Parahitam attahitañca ajānanto andho, attahitameva jānanto ekacakkhu, ubhayattham jānanto dvicakkhu. So dvicakkhupuggalo paññājīvī. Taṃ pana gahaṭṭhapabbajitavasena vibhajitvā dassetuṃ “gahaṭṭho vā”tiādi vuttaṃ. Gahaṭṭhapaṭipadam ārādhettvā cāti yojanā. Ārādhettvāti ca sādhetvāti attho.

Purimanayenevāti kassapasammāsambuddhavissajjitanayeneva. Kiñcāpīti anujānanasandassanatthe nipāto. Kiṃ anujānāti? Gāthāya catūhi padehi vuttesu atthesu ekassa atthassa siddhiyam itaresampi siddhiṃ anujānāti. Tenāha “yo catubbidhamogham...pe... parisujjhatī”ti. Kiṃ sandassetīti? Yesam pāpadhammānam balavabhāvena oghataraṇādi na sijjhati, tesam paṭipakkhānam nissandehavasena sandassanam. Tenāha “evaṃ santepi”tiādi. Oghataraṇanti oghataraṇapaṭipattiṃ. Asaddahantoti evam paṭipajjanto imāya paṭipattiyā ogham taratīti na saddahanto. Na pakkhandatīti pakkhandanalakkhaṇāya saddhāya na ugghāṭiyatīti na otarati. Cittavossaggenāti yathākāmācāravasena cittassa vossajjanena. Pamatto pamādam āpanno. Tatthevāti kāmesu eva. Visattattā laggattā. Vokiṇṇoti visevito. Tasmāti vuttassa catubbidhassapi atthassa hetubhāvena paccāmasanam. Tappaṭipakkhanti assaddhiyādīnam paṭipakkham saddhādīnam okāsattā.

Etāyāti gāthāyam iminā padenāti sambandho. Sappurisasamsevo saddhammassavanaṃ yonisomanasikāro dhammānudhammapaṭipattīti imesaṃ sotāpattimaggādhigamassa aṅgānam āsannakāraṇam saddhindriyanti āha “sotāpattiyaṅgapadaṭṭhānam saddhindriya”nti. Vuttañhetam - “saddhājāto upasaṅkamati, upasaṅkamanto payirupāsati, payirupāsanto sotaṃ odahati, ohitasoto dhammaṃ suṇāti”tiādi. Diṭṭhogaṃ tarati etenāti diṭṭhogaṃ tarati, diṭṭhogaṃ tarati. Kāmañcetta “tarati ogha”nti vuttaṃ, vattamānasamīpepi pana vattamānam viya voharaṇam yuttaṃ diṭṭhogaṃ tarati, diṭṭhogaṃ tarati. Tassa ekantikattāti “sotāpannañca pakāsetī”ti vuttaṃ. Esa nayo sesesupi. Diṭṭhivicikicchādipaṭipattantarāyakarānam pāpadhammānam samucchinattā

sotāpanno...pe... appamādena samannāgato. “Sotāpatti...pe... taratī”ti ettake vutte sakideva imassa lokassa āgamanampi gahitaṃ siyāti tannivattanatthaṃ “ārādhetaṃ...pe... avasesa”nti vuttaṃ. Nanu “avasesa”nti vuttattā sotāpattimaggena atinṇaṃ anavasesaṃ bhavoghavattu gahitameva siyāti? Na, upari dvīhi maggehi taritabbānaṃ tesāṃ parato dvinnaṃ pahānavasena vuccamānattā. Apavādivisaṃyampi pariharati - “evaṃ esā codanā attano visaye na patiṭṭhātī”ti. Anādikālabhāvattā kāmasaññāya kāmoghataṇaṃ mahatā eva vīriyena sādhetabbanti āha “vīriyena”ti. Tatiyaṃ maggaṃ ārādhetaṃ. Kāmoghassa vatthu kāmoghavattu, kāmagaṇehi saddhiṃ sabbo kāmabhavo. Kāmoghasaññitanti kāmoghasañkhātāṃ. Kāmanaṭṭhena kāmo ca so dukkho cāti kāmadukkhaṃ. Assādanaṭṭhena kāmo eva saññāti kāmasaññā, sabbaso samucchinnaṃ vigatā kāmasaññā etissāti vigataṃ kāmasaññā. Sabbesaṃ rāgādimalānaṃ mūlabhūtaṃ sattasantānassa visesato malīnasabhāvāpādanato paramaṃ ukkaṃsagataṃ malanti paramamalaṃ, avijjā. Tenāha bhagavā - “avijjāparamaṃ mala”nti.

Paññāpadaṃ gahetvāti yathāvuttaṃ paññāpadaṃ hadaye ṭhapetvā. Tappasaṅgena attano paṭibhānena sabbehi viya uggahitaniyāmena. Sabbatthevāti pañcasupi ṭhānesu. Atthayuttipucchāti paññādiatthasamadhigamassa yuttiyā kāraṇassa pucchā. Tenāha “ayaṃ hī”tiādi. Paññādiatthaṃ ṇatvāti paññādhana-kitti-mitta-abhisamparāyasaṅkhātāṃ atthaṃ sarūpato saccapaṭivedhanipphādanena ṇāṇena jānitvā. Nanu esa lokuttaraṃ sotāpattimaggaṃ paññānaṃ tadadhigamūpāyaṃ lokiyapaññānaṃ abhibhavitvā ṭhito, so kasmā tattha atthayuttiṃ pucchati? Saccametāṃ, upari pana samādhissa yuttiṃ pucchitukāmo paññāya seṭṭhabhāvato, tassa ca ekadeseneva adhigatattā tameva ādiṃ katvā pucchati. “Kāya yuttiyā”tiādi atthavaṇṇanaṃ atidissati “esa nayo dhanādīsū”ti. Tatthāpi atthayuttipucchābhāvo pana “sabbatthevā”ti iminā vibhāvitoti.

Saddhāsussūsāppamādaṃ uttānasaṅkhātehi catūhi kāraṇehi. Kāyasucaritādibhedena ājīvaṭṭhamakasīlabhūtena. Samathavipassanābhūtena nipariyāyena bodhipakkhiye eva gaṇhanto “aparabhāge”ti āha. Pariyāyabodhipakkhiyā pana visesato vuttānagāminivipassanākālepi labbhanti. Pabbabhāgeti vā taruṇavipassanākālaṃ. Tato pubbasādhanaṃ sandhāya “aparabhāge”ti punāha, tato paranti attho. Dhammanti paṭipattidhammaṃ. Na saddhāmatkena eva paññaṃ labhatīti yojanā. Yadi evaṃ kasmā “saddahāno”ti vuttanti āha “yasmā panā”tiādi. Kiṃ vuttaṃ hotītiādinā vuttameva atthaṃ vivarati. Na kevalaṃ sussūsāmatte paññāpaṭilābho, atha kho appamādena paññaṃ labhatīti dassetuṃ pāliyaṃ “appamatto vicakkhaṇo”ti vuttanti tadatthaṃ dassento “eva”ntiādimāha.

Idāni saddhādīnaṃ paññāpaṭilābhassa taṃtaṃvisesapaccayāni nīharitvā dassetuṃ “eva”nti vuttaṃ. Sussūsāyāti sotukāmatāya. Sā atthato upasaṅkamanādi. Paññādhigamūpāyanti pariyaṭṭidhammāha. Tenāha “suṇātī”ti. Gahitaṃ na pamussati, satiavippavāsakkhaṇo hi appamādoti. Na kevalaṃ yāthāvato gahaṇakosallameva vicakkhaṇatā, atha kho yāthāvato paññāsaṃpavedhanaṃ cāti āha “vitthārikaṃ karotī”ti. Idāni paññāpaṭilābhahetuṃ matthakaṃ pāpetvā dassetuṃ “sussūsāya vā”tiādi vuttaṃ. Atthamupaparikkhatīti sutakatānaṃ dhammānaṃ pāliatthūpaparikkhāpubbakaṃ rūpārūpavibhāgaṃ paramatthaṃ salakkhaṇato sāmāññalakkhaṇato ca upaparikkhati vīmaṃsati. Anupubbenāti evaṃ ṇātapariññaṃ

patvā tīraṇapariññāya tato anukkamena tīraṇapariññam pahānapariññāṇca matthakam pāpento maggappaṭipāṭiyā paramatthasaccabhūtam nibbānam sacchikaroti.

Imāni saddhādāni cattāri kāraṇāni matthakam pāpetvā dassento āha “desakālādāni ahāpetvā”ti. Yasmiṃ dese yasmiṃ kāle ye ca sahāyake nissāya yaṃ kiccaṃ tiretabbam, tāni desakālādāni anatikkamitvā attano abhivuddhiṃ icchantena “ayaṃ nāma deso, yathāhaṃ etarahi vasāmi, ayaṃ kālo, ime mittā, ime amittā, ime āyavayā, ahaṇca ediso jāti-kula-padesa-balabhoga-parivārādīhi, taṃ kiccaṃ idāni āradhabbam, idāni nāradhabba”nti sabbam upaparikkhitvā paṭipajjitabbam. Evaṃ paṭipajjanto hi lokiya dhanassa paṭirūpādhigamūpāyaṃ karoti nāma. Lokuttarassa pana sīlavisodhanādivasena veditabbam. Vahitabbabhāvena dhuro viyāti dhuro, bhāro. Idha pana dhurasampaggaho uttarapadalopena dhuro, vīriyaṃ. So sātisaṃ etassa atthi dhuravā. “Uṭṭhātā”ti padena kāyikavīriyassa vakkhamānattā “cetasikavīriyavasenā”ti visesitaṃ. Anikkhittadhuro dhorayhabhāvato. Tiṇā bhiyyo na maññatīti tiṇaṃ viya paribhavanto atibhuyya vattatīti attho. Ādinā nāyena ettha ādisaddena -

“Karam purisakiccāni, so sukhā na vihayati;
“Na divā soppasīlena, rattimuṭṭhānadessinā;
Niccaṃ mattenā soṇḍena, sakkā āvasituṃ ghara”nti ca. -

Evaṃādānam saṅgaho. Asithilaparakkamo analasabhāvato. Ekamūsikāyāti ekāya matamūsikāya. Nacirassevāti catumāsabbhantareyeva. Catusatasahassasaṅkham cūlāntevāsī viyāti kākaṇikaḍḍhakahāpaṇa-soḷasa-kahāpaṇa-catuvīsati-kahāpaṇa-sataharaṇakkamena dve satahassāni, cūlakamahāseṭṭhino dhītulābhavasena dve satahassānīti evaṃ catusatasahassasaṅkham dhanam ekamūlena yathā cūlāntevāsī vindi, evaṃ aññopi patirūpakārī dhuravā uṭṭhātā vīdate dhanam. Ayaṇca attho cūlakaseṭṭhiṇātakena dīpetabbo. Vuttañhetam -

“Appakenapi medhāvī, pābhatena vicakkhaṇo;
Samuṭṭhāpeti attānam, aṇuṃ aggaṃva sandhama”nti.

Vattam katvāti adhiṭṭhānavattam katvā. “Saccavādī bhūtavādī”ti kittiṃ pappotīti yojanā. Icchitapatthitanti yehi mittam icchati, tehi itaram patthitam. Mittāni ganthatīti mittabhāvaṃ ghaṭeti. Dānassa piyabhāvakaraṇato “dadam piyo hotī”ti vuttam. Yaṃ dānam ekantato mittabhāvāvahaṃ, taṃ dassento “duddadam vā dadam taṃ ganthatī”ti āha. Dadanti ca lakkhaṇavacanametanti āha “dānamukhena vā”tiādi.

Ālavakassa ajjhāsayānurūpaṃ gahaṭṭhavasena vissajjento. Saddhā etassa atthi saddho, tassa saddhassa. Gharamesinoti gharāvāsasaṅkhātam gharam esantassa. Gharāvāsasannissitattā “ghara”nti kāmaguṇā vuccantīti āha “pañca kāmaguṇe”ti. “Ete caturo dhammā”tiādinā gahitā anantaragāthāya vuttadhammā evāti dassento “vuttappakāram sacca”ntiādimāha. Tattha “ime kusalā, ime akusalā”tiādinā te atthe yāthāvato dhāraṇato upadhāraṇato dhammo. Saññā cittacetasaṅkham dhāraṇam, avicchedato sandhāraṇato kusalasantānam dhāretīti dhiti, vīriyaṃ. Cajati etenāti cāgo, dānam. Paccayavekallato phaluppādanasamatthatāvasena santi.

Aññepīti ito yathāvuttadhammasamudāyato aññepi dhammā yadi santi, te dhamme pucchassūti. Kilese, kāyavācādi ke vā dametīti damo, paññā. Uṭṭhahati ussahati etenāti uṭṭhānam, vīriyaṃ. Etthāti etissā pucchāya. Saddhinti saṅkhepatō

bhāvatthapadānaṃ bandhanena saha. Ekamekaṃ padanti paññādikamekekaṃ padaṃ. “Paññā imasmiṃ tṥhāne paññāti dhammoti ca āgatā”tiādinā paññādiatthassa uddharaṇaṃ atthuddhāro. Tassa tassa atthassa “paññā pajānaṇā”tiādinā vevacanapadānaṃ uddharaṇaṃ paduddhāro. Pajānātīti paññā, dhāretīti dhammo, dametīti damoti evaṃ padassa kathaṇaṃ padavaṇṇanā.

Ajjāti vā etarahi. Yathāvuttena pakārenāti “saddahāno arahata”ntiādinā vuttappakārena. Saccasampañivedhāvagahaṇaṃ vā yathāvuttena pakārena diṭṥhasaccatāya idhalokaparalokatthaṃ yāthāvato jānanto. Evañca yakkho satthu desanānubhāvasiddhaṃ pañhaṃ pucchanena attano paṭilābhasampattiṃ vibhāvento “kathaṃsu labhate pañña”ntiādimāhāti ācariyā. Samparāyikoti ettha ca-saddo luttaniddiṭṥho, tena “diṭṥhadhammiko cā”ti ayamatto vutto evāti dassento “yo attho...pe... dassetī”ti āha. Arīyati phalaṃ etasmāti attho, kāraṇaṃ. Vicakkaṇe sapayojanatāya.

Tassa ñāṇassāti tassa atthassa āvibhāvanassa ñāṇassa. Guṇavisesehi ca sadisassapi añṇassa abhāvato aggadakkhiṇeyyo buddho bhagavā. Tenāha -

“Nayimasmiṃ loke parasmim vā pana,
Buddhena seṭṥhova samova vijjati;
Āhuneyyānaṃ paramāhutiṃ gato,
Puññatthikānaṃ vipulaphalesina”nti.

Sahitapaṭipattinti paññāsaṅgāhikaṃ attano paṭipattiṃ. Sundarā bodhi subodhi, buddhassa subodhi buddhasubodhi, sā eva buddhasubodhitā. Dhammassavanatthaṃ sannipatitadevatāhi saṅghuṭṥhasādhukārasadduṭṥhānañca.

Satapuññalakkhaṇanti satahassakappe puññasambhārassa katattā tesam puññānaṃ vasena satapuññalakkhaṇaṃ anekapuññanibbattalakkhaṇaṃ. Abhinandiyatāya sabbehi aṅgehi samupetaṃ samannāgataṃ. Katapuññabhāvaṃ byañjenti byañjanāni, aṅgapaccaṅgāni. Tesam paripuṇṇattā paripuṇṇabyañjanaṃ. Taṃ yakkho...pe... pūresīti gāthāpūraṇatthameva hi bhagavā tathārūpāni akāsi. Abyādhitāti arogā. “Abyathitā”ti keci paṭhanti, sayasantāsarāhitāti attho.

“Hatthayo”ti vattabbe “hatthako”ti vuttaṃ. Āḷavinagaranti āḷavinagaravāsino vadati. Bhavati hi tatraṭṥhatāya taṃ-saddo yathā “gāmo āgato, mañcā ukkuṭṥhiṃ karontī”ti. Ekakolāhalena vattamānena.

Sampiṇḍitvāti sannipatitvā. Kāmaṃ sambhāro tena katoti natthi, yuddhatthaṃ pana bahuso ussāhassa katattā “yuddhamādiṃ katvā”ti vuttaṃ. Tameva āḷavakasuttaṃ kathesi tassā eva desanāya sannipatitaparisāya sappāyattā. Tenāha “kathāpari...pe... ahoṣī”ti. Catūhi vatthūhīti catūhi saṅghavatthūhi. Parisanti attano parisam. “Itarañcā”tipi vadanti.

Āḷavakasuttavaṇṇanā niṭṥhitā.

Sāratthappakāsiniyā samyuttanikāya-aṭṥhakathāya

Yakkhasamyuttavaṇṇanāya līnatthappakāsanā samattā.

ABOUT THIS TRANSLATION

This translation is part of the PaliVerse Project - the first complete, unified English translation of the Pāli Canon together with its Commentaries (Aṭṭhakathā) and Subcommentaries (Tīkā), accompanied by interactive study tools. PaliVerse is an ongoing project. The AI translations are continuously improved through experts' revisions and feedback. This text is the latest translation as of the date of download.

PDF Creation Date: 14 September 2026

HOW TO CITE

PaliVerse (2026). Subcommentaries. The Canon of Discourses - Subcommentaries. 3. The Collection of the Connected Discourses - Subcommentaries. 1. Subcommentary on the Book with Verses. 10. Connected Discourses with Demons Retrieved from paliverse.org

© 2026 The PaliVerse Project · All Rights Reserved
Centre for Study and Practice of Theravāda Buddhism
Civic Non-Profit Company registered in Greece
This PDF may be freely distributed for study and practice.

PaliVerse.org